

nei
TIL ATOMVÅPEN

nta-avisa

Utgitt av Nei til Atomvåpen

Nr. 3 – sept. 2010

Fagforbundets leder
Jan Davidsen:

Maner til fort- satt innsats mot atom- våpen

Fagforbundets leder Jan Davidsen. Foto: Kari-Sofie Jensen, Fagforbundet

Les intervjuet med
Jan Davidsen på side 7

**Viktig
møte på
Nobel-
instituttet,
13. okt.,
kl. 18.00**

Tema:
«Vil atomvåpen
få redusert
betydning i
Nato»

Se annonsen på
side 3

Aldri mer Hiroshima!

Fra markeringen av årsdagen for bombingen av Hiroshima, ved fredsbutaen på Youngstorget i Oslo, 6. august.

Les videre på side 2.

Leder:

OM FIRE ÅR ALT GLEMT... ELLER IKKE?

Hvert fjerde år er det stor sannsynlighet for at Norge kan få en ny regjering med annen politikk. Politikerne tenker mest på neste stortingsvalg og mindre på å planlegge lengre framover. De regner også med at velgerne ikke husker særlig langt tilbake. Nei til atomvåpen derimot, må være en av organisasjonene med lengst hukommelse. Når vi diskuterer NATOs bruk av atomvåpen, så er det aktive hos oss som kan sammenligne argumentene og taktikkene i dag med hvordan debatten ble ført på 80-tallet.

Nei til atomvåpen er vant til å jobbe for mål som ligger langt fram i tid. Målet om en verden fri fra atomvåpen gir oss styrke til å kjempe de mindre, årlige slagene om hva som skal være norsk politikk. For eksempel å ta atomvåpen ut av høy beredskap og si nei til rakettskjold. I høst står slaget om NATOs nye strategiske konsept og om NATO vil begrense sin bruk av atomvåpen.

Både her i Norge og i den internasjonale anti-atomvåpenbevegelsen er det mange som har blitt spesialister på disse årlige slagene; å finne ut hva vi bør kjempe for i år og hvor mye vi skal kreve for å få gjennomslag. Jeg må innrømme at jeg selv var en av disse.

I 2006 foreslo Ingrid Eide og Ole Kopreitan en kampanje for et forbud mot atomvå-

pen. Da var jeg nedgravd i arbeidet med å få norske politikere til å gå inn for en endring i NATOs atomstrategi. Jeg syntes kampanjen for et forbud var en distraksjon. Alle visste jo at ingen norsk regjering ville gå inn for det så lenge NATO baserte seg på atomvåpen. Den første responsen fra regjeringa var også avvisende.

Men i 2008 fikk vi faktisk Stortinget til å åpne opp for begge deler; endringer i NATO og en konvensjon mot atomvåpen. Det var kanskje da jeg forsto at dette hang sammen. Når vi mobiliserer for det som sivilsamfunnet *egentlig* vil ha, en atomvåpenfri verden i *vår* tid, så blir det også lettere å få gjennomslag for hvert lille steg som skal lede oss dit.

Fire år har gått siden Nei til atomvåpen startet kampanjen for et forbud sammen med NLA og Pugwash. Stortinget har åpnet opp for å vurdere en egen atomvåpenkonvensjon. Og i 2009 åpnet regjeringa for å gjøre det samme. Nå gjelder det å stå løpet ut! Kanskje er det langt fram til alle land i verden går med på et forbud. Men det er ikke langt unna at Norge gjør det.

45 norske organisasjoner har i år sluttet seg til vårt krav om at forhandlinger om et forbud må starte nå. 15 av dem sendte representanter til New York i mai for å følge Tilsynskonferansen. I høst starter vi arbeidet med å trekke med enda flere.

Nå gjelder det å få snøballen til å rulle også i andre land og det kan de store humanitære organisasjonene hjelpe oss med. Målet er at vi innen få år skal få etablert en norm i verden som sier at atomvåpen ikke kan brukes, heller ikke til forsvar.

1. august trådte forbudet mot klasevåpen i kraft. Hva har skjedd med landminer og klasevåpen etter at sivilsamfunnet presset fram et forbud? Mange land har ikke skrevet under på konvensjonene. Men de tør heller ikke å bruke våpnene lenger. Og våpen som ikke kan brukes, de mister status. Stater slutter å investere i dem og selskaper slutter å produsere dem.

Fjertallet i den internasjonale anti-atomvåpenbevegelsen slutter nå opp om denne strategien. Nesten 4100 ordførere over hele verden har sluttet seg til kravet fra Hiroshima om å starte forhandlinger nå. Tankegangen har også fått gjennomslag hos flere og flere regjeringer, også i vestlige land og NATO-land.

65 år har gått siden Hiroshima og Nagasaki ble utslettet. Vi glemmer ikke! Vi gir oss ikke! Den eneste måten å hindre at atomvåpen blir brukt igjen, er å avskaffe dem. For å avskaffe dem trenger vi et forbud. Og forhandlingene må starte nå!

Stine Rødmyr.

Aldri mer Hiroshima!

Markering ved fredsbautaen på Youngstorget i Oslo, 6. august

Det er i år 65 år siden bombene ble sluppet over Hiroshima og Nagasaki. Dette har vært markert i Japan og andre steder siden 1945. For første gang deltok USA og FNs generalsekretær på den årlige markeringen i Hiroshima.

Også her i Norge fikk årets markering mer omtale enn vi er vant med. Knut Tønsberg, nestleder i NTA, ble intervjuet på morgennyhetene i P1 og leder Stine Rødmyr deltok i Dagsnytt 18 senere på dagen. Før selve markeringen var vi en gjeng som delte ut løpesedler og annen info på Karl Johan.

Solen brøt gjennom skylaget rett før møteleder Bjørgulv Froyn kunne ønske velkommen til de vel 50 som var møtt fram. Første appellert ut var NTAs leder Stine Rødmyr. Hun fokuserte på hvor viktig det var å tenke langsiktig i kampen mot atomvåpen. I Norge startet kampanjen for å få et forbud mot atomvåpen i 2006, og i år stod 45 norske organisasjoner bak dette kravet før tilsynskonferansen i mai. Både Stine Rødmyr og neste appel-

lant Roy Pedersen, leder i LO i Oslo, kom inn på viktigheten av NATOs nye strategiske konsept som skal opp til behandling nå i høst. Pedersen appellerte til regjeringa om å spille en aktiv rolle i NATO, både for å fjernet første-bruk doktrinen og for å argumentere for totalforbud av atomvåpen. Videre kom Pedersen med en klar henstilling til norske myndigheter om å gi Vanunu nødpass, slik at han kan komme til Norge.

Det var spesielt gledelig at ungdommen var representert ved Lika Døhl Diouf fra Røde Kors Ungdom. Hun holdt et flammende engasjert innlegg, hvor hun beskrev de grusomme tilstandene i Hiroshima etter bomben. Røde Kors ønsker en bred mobilisering mot atomvåpen, med spesiell fokus på de

humanitære konsekvenser av disse våpnene. Hun appellerte sterkt til det personlige engasjement: "Alle har et ansvar overfor oss selv og verden for hindre den totale tilintetgjørelsen. Vi må sammen skape en verden av trygghet og sikkerhet uten atomvåpen. Kjemp med oss og for oss - kjemp for mennesket!"

Før May Bente Bonnevie fra Bestemødre for fred la ned en blomst ved fredsbautaen, holdt også hun en appell med fokus på hva grasrota har klart å oppnå de siste årene. Japanske Keiko fortalte historien om et av ofrene etter bomben, Sadako - en ung jente, som brettet traner for å få sitt ønske om å få leve videre oppfylt. 644 traner klarte hun før hun døde, og siden den gang har traner blitt et fredssymbol i Japan.

Kvartetten Finn Swing startet og avsluttet markeringen med swingende jazzrytmer. En stor takk til arrangøren; Oslo Fylkeslag av NTA, for nok en fin og tankevekkende markering 6. august.

Anne Brinch Skaara

Lika Døhl Diouf fra Røde Kors Ungdom.

Så lenge det finnes atomvåpen . . .

Av TERJE STOKSTAD

I NTA-avis 2 - 10 nevnte vi det da forestående utenriksministermøte i Tallin, og den ventede rapporten angående revisjonen av NATOs strategiske konsept.

Møtet i Tallin var et såkalt uformelt møte, og det foreligger ikke et offisielt kommunike. Men det er referert fra en tale Hillary Clinton holdt under middagen dagen før møtet, og fra pressekonferansene til alliansens generalsekretær Fogh Rasmussen samt dens talsmann.

Clinton uttalte nok en gang at så lenge det finnes atomvåpen, vil NATO forbli en kjernefysisk allianse. Det fremgår også av USAs nye Nuclear Posture Review (NPR). Men hun sa også at det må være et mål å redusere våpnens antall og rolle, samtidig som man erkjenner at NATO allerede har redusert sin avhengighet av atomvåpen betraktelig. I NPR heter det, og som Obama uttalte i sin berømte tale i Praha i fjor, at målet er en atomvåpenfri verden. Det sa imidlertid ikke Clinton.

Flybombene

På pressekonferansen i forkant av Clintons tale ga Fogh Rasmussen uttrykk for det samme. NATO skal arbeide aktivt for rustningskontroll og nedrustning også når det gjelder atomvåpen, men samtidig skal man være klar på at en troverdig kjernefysisk avskrekking beholder så lenge atomvåpen finnes.

Clinton berørte også de resterende amerikanske flybombene utplassert i Europa, som kjent et mye diskutert tema. Målet må være, sa hun, å oppnå enighet fra russisk side om større åpenhet rundt ikke-strategiske atomvåpen, fjerne dem fra NATO-lands område og inkludere dem i kommende forhandlinger med Russland om strategiske atomvåpen og atomvåpen som er lagret.

Clinton har fått kritikk fordi hun ser ut til å knytte tilbaketrekingen av de amerikanske flybombene til forhandlinger med Russland. Det mener mange er nytteløst. Det er ikke et forhandlingskort. Til og med USAs viseforsvarssjef har uttalt at disse bombene ikke har noen militær funksjon som ikke kan ivaretas på andre måter. Men fra høyt amerikanske hold er denne kritikken blitt tilbakevist ved å hevde at Clinton var bevisst uklar på dette punktet.

Da var Fogh Rasmussen klarere. Han sa, rett ut på spørsmål fra en journalist at etter hans mening, er de amerikanske flybombene utplassert i Europa en vesentlig del av en troverdig avskrekking. Det skal også være holdningen til noen av de nye NATO-land.

På den annen side vet vi at Tyskland har uttrykt ønske om å få dem fjernet, uten motytelser fra Russland. Et tredje alternativ ble fremmet av Polen og Norge dagen etter undertegnelsen av den nye START-avtalen i Praha. Der går man inn for å fjerne dem, forutsatt motytelser fra Russland. Altså mer på linje med Clinton.

Rakettforsvar

Clinton berørte også temaet rakettforsvar og hevdet at i en utvidet avskrekking for det 21. århundret må dette inkluderes. Hun mente at trusselen fra ballistiske raketter er økende, og sa at USA vil arbeide for at kommunikeet fra det kommende toppmøte i Lisboa i høst gir uttrykk for dette. Pressetalsmannen var tydelig og sa at et rakettforsvar ville være et komplement til avskrekking.

Ekspertgruppen, som har arbeidet med innspill til NATOs nye strategiske konsept, la frem sin rapport 17. mai. Den anbefaler likeledes utviklingen av et rakettforsvar som beskytter

medlemslandenes territorium, ikke bare troppene på bakken. Der heter det også at et rakettforsvar vil forsterke avskrekkingen og den transatlantiske deling av ansvar, samt prinsippet om at sikkerheten er udelelig.

Samtidig som alliansen bør arbeide for å hindre videre spredning av atomvåpen, skal det arbeides for å redusere betydningen av atomvåpen i ethvert lands forsvarsdoktrine. Alliansen bør derfor forberede seg på grundige diskusjoner om atomvåpnens fremtidige rolle i alliansens strategi, som det heter i rapporten. Det må bety at man også skal se på hensikten med alliansens strategiske atomvåpen.

I et speilbilde av Tallin og NPR, anbefaler ekspertgruppen at så lenge atomvåpen forblir en realitet i internasjonale relasjoner, bør NATO beholde en kjernefysisk komponent i sin avskrekkingstrategi, på et lavest mulig nivå. Men man er oppmerksom på at globale ledere, også fra allierte nasjoner, har uttrykt ønske om at man beveger seg mot en verden fri for atomvåpen.

På linje med Fogh Rasmussen, anbefales det klart å beholde de amerikanske flybombene utplassert i Europa. Dette mener man

forsterker prinsippet om utvidet avskrekking og det kollektive forsvar. Men viktigheten av dialog med Russland fremheves, noe som kan føre til en fullstendig eliminering av alle taktiske og substrategiske atomvåpen.

Underveis?

Rapporten fra ekspertgruppen inneholder ikke noe grunnleggende nytt, men så viet den også liten tid til atomvåpenproblematikken. Den er heller ikke tydelig på at målet er en atomvåpenfri verden. Noe ekspertgruppen imidlertid har inkludert, i motsetning til Tallin, er et forslag i NPR om at også NATO bør gi fulle sikkerhetsgarantier til alle stater tilsluttet Ikke-spredningsavtalen (NPT) dersom de etterlever sine forpliktelser fullt ut.

Det sies at om det ikke er første gang, så var møtet i Tallin en av få ganger atomvåpenproblematikken i NATO ble grundig diskutert på et utenriksministermøte. Medvirkende til det skal være brevet Norge og 4 andre land sendte Fogh Rasmussen i februar (se NTA-avis 2/10). Det skal ha vært en fri og åpen diskusjon, der alle uenigheter har kommet frem.

Vanligvis tas denne problematikken opp under møtene til forsvarsministrene, i det som kalles Nuclear Planning Group (NPG). De hadde for øvrig sitt møte i juni, men derfra har vi ingenting hørt, visstnok fordi Frankrike nedla veto mot enhver nevning av atomvåpen i kommunikeet.

I Fogh Rasmussens hender

Det videre arbeidet med NATOs nye strategiske konsept er nå i hendene på Fogh Rasmussen. Han skal holde kortene tett til brystet, og det skal være mistro til ham fra flere hold. Den lovede åpenheten lar vente på seg. Et foreløpig utkast skal komme i slutten av september, men vil visstnok bare bli sirkulert til alliansens atommakter samt Tyskland. Det er blitt sagt at det blir et kort dokument, i motsetning til det inneværende, men med detaljer i andre, underliggende dokumenter. Det er videre blitt antydnet at også NATO kan få sin Nuclear Posture Review. Men om NATO-landenes nasjonalfor-samlinger vil få anledning til å debattere det hele, vites ikke.

(Kilder: www.armscontrol.org, www.nato.int, www.rusi.org)

Oppklaringsmøte på Nobel-instituttet 13. oktober kl 18.00

Tema:

Vil atomvåpen få redusert betydning i Nato?

Innledning: Statssekretær Esben Barth Eide.

Kommentarer:

Arbeiderpartiets utenrikspolitiske talsmann, stortingsrepresentant Svein Roald Hansen, stortingsrepresentant Ola Borten Moe, tidligere direktør ved NUPI Sverre Lodgaard og Helge Hagelund fra Nei til atomvåpen.

Deretter spørsmål og diskusjon.

Møteleder: Kate Hansen Bundt.

Det er fri adgang for alle interesserte.

Arrangører: Den Norske Atlanterhavskomite og Nei til atomvåpen

nta-avisa

Utgiver:

Nei til Atomvåpen

Adresse:

Youngsgt. 4, 0181 Oslo

Telefon:

(+47) 22 05 00 00

E-post:

Nei.til.atomvapen@online.no

NtA-nett:

www.neitilatomvapen.no

Kontnr.:

90010613107

Ansvarlig redaktør:

Svein Tore Andersen

Redaksjonskomite:

Helge Hagelund

Kjell Harberg

Ole Kopreitan

Ingunn Norderval

Stine Rødmyr

Terje Stokstad

Knut I. Tønsberg

Førtrykk:

Håkon Kjernsmo

Trykk:

Nr. 1 Trykk as

Ikke-spredningsavtalen er ikke tilstrekkelig

Av STINE RØDMYR

I mai ble Tilsynskonferansen for Ikke-spredningsavtalen avholdt i New York. På forhånd var det knyttet store forventninger til et gjennombrudd for arbeidet for nedrustning, ikke minst på grunn av Obama-administrasjonens fokus på området og den nye START-avtalen med Russland. Men etter å ha vurdert resultatene fra konferansen, konkluderer mange med at Ikke-spredningsavtalen er og blir utilstrekkelig som et nedrustningsinstrument.

Fire av de fem atomvåpenstatene i NPT-avtalen - Frankrike, Storbritannia, USA og Russland - gjorde det klart at dersom det skulle bli konsensus på konferansen om et sluttokument, så måtte det opprinnelige utkastet fra konferansens nedrustningskomite vannes ut betraktelig, og slik ble det. De fire statene avviste alle krav om å sette en tidsplan for fremdriften.

For første gang på en slik Tilsynskonferanse fikk man imidlertid slått fast i sluttokumentet «at siste fase av prosessen for atomnedrustning og andre relaterte tiltak bør gjennomføres innenfor et vedtatt juridisk rammeverk, som et flertall av statene mener bør inneholde en spesifisert tidsplan». Anti-atomvåpenbevegelsen er glad for at denne formulering ble tatt med,

men det er ingen grunn til at utviklingen av et slikt rammeverk - i form av en konvensjon - ikke skal starte nå. Det er skuffende at atomvåpenstatene ikke var i stand til å akseptere behovet for tidsfrister.

På den positive siden kan det også nevnes at man for første gang refererer til den rådgitende uttalelsen fra Den internasjonale domstolen i Haag fra 1996 om legaliteten i å true med eller å bruke atomvåpen. Det er også tatt med formuleringer om de katastrofale humanitære konsekvensene som følge av bruk av atomvåpen og viktigheten av at alle stater overholder internasjonal humanitær lov. Sveits sitt innlegg på konferansen inneholdt sterke formuleringer på dette feltet og dette ses på som et resultat av at Det Internasjo-

nale Røde Kors i år har begynt å engasjere seg sterkere på dette feltet.

Sluttokumentet inneholder noe som ved første øyekast kan se ut som en handlingsplan, i og med at det er listet opp 64 "tiltak". USA, Russland, Storbritannia og Frankrike lyktes imidlertid i stor grad med å få fjernet alle formuleringer i handlingsplanen som krevde at de skulle gjennomføre meningsfulle tiltak for nedrustning i den neste femårsperioden. Mange av «tiltakene» ble dermed formulert som vage ønsker og oppfordringer.

Av 64 tiltak er det kun 6 som kan sies å være formulert som direkte forpliktelser på nedrustningsområdet;

- USA og Russland har forpliktet seg til å sørge for "tidlig" ikrafttredelse og full gjennomføring av den nye START-avtalen (noe som de allerede hadde forpliktet seg til overfor hverandre for konferansen).
- NPT-statene er enige om at Nedrustningskonferansen (CD) i Genève umiddelbart bør etablere en underkomite for atomnedrustning. (Spørsmålet er om land som ikke er medlem av NPT, vil blokkere for dette).
- Tilsynskonferansen ber

FNs Generalsekretær om å innkalle til et høy-nivåmøte i september 2010, til støtte for arbeidet i CD.

- Atomvåpenstatene har påtatt seg å ratifisere Prøvestansavtalen (fra før av en del av Omamas erklærte politikk).
- NPT-statene er enige om at CD umiddelbart bør starte forhandlinger om en avtale for å forby produksjonen av spaltbart materiale til bruk i atomvåpen (FMCT). (Her er det også fare for at andre land vil blokkere).
- NPT-statene skal sende inn regelmessige rapporter om deres gjennomføring av handlingsplanen, deres oppfylging av artikkel VI i NPT og vedtakene som ble gjort i 1995 og 2000.

I tillegg kommer to punkter som ikke er listet opp som tiltak, men som "praktiske steg":

- Det skal arrangeres en konferanse i 2012 om etableringen av en atomvåpenfri sone i Midtøsten, som også inkluderer alle andre masseødeleggelsesvåpen. (Spørsmålet er om Israel, som er det eneste landet med atomvåpen i regionen og som ikke er NPT-medlem, vil gå med på å delta).

- Det skal utnevnes en "tilrettelegger" for denne konferansen.

Sluttokumentet viser at det fortsatt er et betydelig gap mellom retorikken til lederne i atomvåpenstatene og hva de faktisk er villige til å forplikte seg til av konkrete tiltak for å gjøre deres «visjon» om en atomvåpenfri verden til en realitet.

Den største skuffelsen i det endelige sluttokumentet er slettingen av avsnittet om en konferanse som skal sammenkalles av FN's generalsekretær for å vurdere behovet for et universelt juridisk instrument - det vil si en atomvåpenkonvensjon. Dette forslaget i det tidligere utkastet var blitt ønsket velkommen av mange land og et stort flertall av de frivillige organisasjonene.

Vår konklusjon etter denne Tilsynskonferansen er at Ikke-spredningsavtalen ikke leverer det som trengs på nedrustningsfeltet, selv ikke med det særdeles gunstige politiske klimaet som er skapt etter at Obama kom til makten i USA. Forhandlinger om forbud må startes utenfor rammeverket til Ikke-spredningsavtalen, dersom vi skal få utnyttet den historiske åpningen for atomnedrustning som vi har nå.

Foran fra venstre: Neving Rudskjær, Hedda Bryn Langemyr, Anne Brinch Skaara, Ivar Christiansen, Kirsten Strømme.

Bak fra venstre: Eva Fidjestøl, Preben Marcussen, Monica K. Mattsson, Stine Rødmyr, Ole Kopreitan, Paal Christian Carlsen, Anders Moen Nordstoga, Astrid Holterman.

NY Clear Weapons

”Jonas Gahr Støre svarte meg på twitter! To ganger!” Da jeg en av de siste dagene av tilsynskonferansen kunne si det mens vi spiste lunsj i kantina på FNs hovedkvarter, skapte det god stemning rundt bordet. Flere delegater fra andre land fant det overveldende at utenriksministeren svarte en ung, norsk aktivist sånn uten videre. Ole Kopreitan skjønte det ikke.

Rubb og stubb mot atomvåpen

Vi var en merkelig norsk gjeng som i vår reiste til New York for å delta på første uke av Tilsynskonferansen for ikke-spredning av atomvåpen (NPT). Det var ”gammel”, ung, eksperter, amatører, hofteopererte, converse-beskodde, dressklede, feminister – ja altså ymse typer nordmenn som på et eller annet vis hadde en tilknytning til atomvåpen. Vi var en merkelig flokk å beskue, og lite annet knyttet oss sammen enn atomvåpen. Men ingenting skaper bedre stemning enn et felles engasjement. Human-Etisk Forbud og Mellomkirkelig råd bestemte seg raskt for at de skulle dele køyeseng under oppholdet.

Det som er klart er at en verden fri for atomvåpen er en sak mange forskjellige aktører kan samles om. Med Nei til Atomvåpen i spissen var det LO, Atlanterhavskomiteen, Norges Røde

Kors, Utdanningsforbundet, Changemaker, Human-Etisk Forbund, Folk og forsvar, Norges Fredsråd, Fredslaget, IKFF,

Mellomkirkelig råd, Norsk Folkehjelp, Leger mot Atomvåpen og Care som fylte den norske NGO-delegasjonen. Bredden i motstanden kunne også sees tydelig gjennom kravbrevet overlevert til utenriksminister Jonas Gahr Støre før vi reiste til New York. Dette brevet klargjorde hva vi mente krevdes for at tilsynskonferansen skulle være ”vellykket” og dermed tilfredsstillende for Soria Moria II. Brevet ble signert av 44 organisasjoner fra ulike deler av det norske sivile samfunn, blant disse var Norges

Røde Kors og Politiets Fellesforbund. Gry Larsen nevnte dette brevet i Norges tale i General Assembly Hall og understrekte at hun var enig med oss.

Etter Gry Larsens tale første dag av NPT var hele den norske NGO-delegasjonen samlet for å gi tilbakemelding til den norske offisielle delegasjonen. Vi var ikke en lystig gjeng å ha på besøk. Vi lot Larsen få høre beskrivelser som vag, uklar, og tilbakeholden. Vi fortalte henne at vi var misfornøyde med at det ikke ble nevnt ord som forbud

eller konvensjon i Norges tale. Larsen gjorde det tydelig at disse to ordene ikke kom til å bli brukt flittig under tilsynskonferansen 2010 – verken av Norge eller andre. Larsen og UD mente det var urealistisk og irrasjonelt å forvente noe annet. Da vi en måneds tid senere i Oslo var samlet rundt et langt bord med runde kanter med Gry Larsen på enden, var det stort sett det samme som gikk igjen. Vi er fortsatt verken lystige eller fornøyde med verdens atomvåpen-situasjon, og vi savner politisk vilje for å få til et forbud. Uansett hvor irrasjonelt det ønsket måtte være.

Det norske sivile samfunn står i en unik posisjon til å bli hørt og sett av politikerne. Vi er av stor betydning og vi kan spille en viktig rolle. Dette er norske politikere som Gry Larsen flink til å understreke, og jeg tror henne. Det er uhyre viktig at det sivile samfunn, også i denne saken, kommer mer på banen.

I løpet av høsten skal vi klare å gjenopplive det norske atomvåpen-engasjementet! Vi er mange, vi er bestemte, vi er misfornøyde, og vi gir ikke opp før vi får et forbud mot atomvåpen.

Astrid Holtermann,
Changemaker

Den norske delegasjonen var godt synlig i fredsmarsjen gjennom New Yorks gater.

Fra høyre mot venstre: Reiner Braun fra den tyske antiatomvåpenbevegelsen, Stine Rødmyr, tidligere biskop Gunnar Stålsett, Astrid Holtermann, Ole Kopreitan.

World Conference 2010 against A- & H-bombs 2.-9. august i Hiroshima og Nagasaki

En god oppfølging av NPT-konferansen i FN i mai i år

65 år etter at de første kjernevåpnene bombene "Little Boy" og "Fatman" ble sluppet over Hiroshima og Nagasaki, ble den årlige markeringen brukt til å vise veien fremover mot en kjernevåpenfri verdensorden. Tre elementer preget arrangementet:

1. Et bredt fredsaktivistisk engasjement fra organisasjoner og grasrotbevegelser.
2. Stor internasjonal deltagelse for å drøfte NPT grasrot strategi fremover.
3. Offisiell internasjonal støtte til videre NPT arbeid og solidaritet med ofrene.

Verdenskonferansen samlet henholdsvis 7400 og 8000 deltakere i Arenalokalet i Hiroshima. Det samlet seg enda flere tusen 6. august på den offisielle seremonien ved minnesmerket overofrene. I Nagasaki på sydspissen av Japans øyrike, var det også et betydelig antall mennesker samlet. Hiroshima og Nagasaki har annethvert år ansvar for å være sentrum for markeringene. Ungdomsgrupper, kvinnegrupper, fagforeninger, organisasjoner og lokale støttegrupper viste stor

oppfinnsomhet for å gjøre sine synspunkter kjent. Helsepersonell og mødregrupper hadde brukt året på informasjonsarbeid om konsekvensene av stråling.

Mange brukte sommeren på å gå fra sitt hjemsted enten det var Tokyo, Osaka eller Kobe. Underskriftene de samlet på veien ble mange. Alle aldersgrupper, kvinner og menn deltok.

74 internasjonale delegater fra ulike NGO-er deltok 2.-4. august i utveksling av erfaringer og drøfting av strategier i NPT arbeidet videre. Konvensjon som sluttresultat senest innen 2020, helst innen 2015, samt reell nedrustning av våpen var krav som gikk igjen. Kobling av atomvåpen med brudd på Humanitær lov, samt en internasjonal struktur for å dømme lovbrudd var et konkret forslag. Utvidelse av atomfrie soner og et nytt sikker-

hetsbegrep ble drøftet og fikk gehør. President i World Council for Peace, fra Brasil, etterlyste færre ord og større handlingsdyktighet hos fredsbevegelsen. Det var verdt å merke seg Innlegget fra Kina. Kina som atommakt kan spille en ledende rolle i NPT.

Evne til bredere samarbeid, trekke inn flere aktører fra det sivile samfunnet globalt, ikke minst miljøbevegelsen, var råd til NGO-ene. Eksempler på god informasjonsvirksomhet og bruk av de overlevendes historier til å glede seg over livet og se fremover var gode innslag i programmet.

Norge var eneste nasjon med både delegater på konferansen og offisiell adresse fra utenriksministeren, formidlet av den norske ambassadøren til Japan på konferansens siste dag. Han takket spesielt Nei til atomvåpens Ole Kopreitan for over år, å ha holdt saken varm.

NPT arbeidet fikk også et betydelig løft med Ban Ki-Moons deltakelse i 65 års seremonien. Hans krav om FN konvensjon mot kjernevåpen var entydig. Alle lands ambassadører i Ja-

Norges ambassadør i Japan, Arne Roy Walther.

pan møtte sammen med den japanske regjeringen. De møtte med alvor de overlevendes, Hibakushaenes, budskap for fremtiden og Hiroshimas ordførers budskap om å gå videre og se framover. Ansiktsuttrykket til den amerikanske ambassadøren, som deltok for første gang på denne seremonien, var et interessant studie i diplomati.

Opplevelsen av 65-årsmarkeringen, møtet med de overlevende, Hibakusha, på sykehjem, og æren ved å lede åpningssesjonen for 7400 deltakere gir meg

en forpliktelse på det personlige plan til å følge opp. Takk til Nei til atomvåpens styre som ga meg en plass til å delta, samt den japanske organisasjonskomiteen som la til rette for at vi før og etter konferansen fikk møte lærer- og kvinneorganisasjoner samt fagbevegelse i Osaka, Kobe, Hiroshima og Nagasaki. Fredsarbeidsnettverket mitt er utvidet og kompetansen styrket.

Jeg bruker til slutt det ordet jeg fikk mest bruk for i Japan – ARIGATO! TAKK!

Anne Margrete Halvorsen
Oslo 15.august 2010

Sverre Lodgaard om USA-India avtalen:

Fordelene oppveier ulempene

Av HANS CHR. KJØLSETH

Den kontroversielle atomavtalen mellom USA og India skapte store overskrifter da den ble lansert i 2005. Kritikere hevdet den ville undergrave hele ikke-spredningsavtalen for atomvåpen (NPT). Har den det?

I over 30 år hadde India hatt en "pariah-status" når atomvåpen ble diskutert. India har aldri signert NPT, og en prøvesprenging i 1974 gjorde at internasjonale regler ble trukket opp for å stenge India (og andre land som ikke hadde undertegnet NPT) ute fra det internasjonale markedet for brensel og kjernefysisk materiale. Så sent som i 1998, etter nok en prøvesprenging, hadde India blitt møtt med fordømmelse i FNs sikkerhetsråd og økonomiske sanksjoner fra Clinton-administrasjonen. Det var derfor mange som rynket på øyenbrynene da Bush-administrasjonen gjorde en kuvending i politikken overfor India i 2005.

Særbehandling

Atomavtalen mellom de to landene ga India legitimitet som en "de facto" atomvåpenstat og rett

til å handle på det internasjonale kjernefysiske markedet. Avtalen representerte et historisk unntak fra NPT.- Dobbeltmoral, mente kritikerne: Hvordan skulle USA med troverdighet kunne ta opp Irans manglende etterlevelse av NPT, når de ga sin nye venn India alle privilegier med sivilt atomsamarbeid, uten å kreve at de samtidig underskrev NPT?

"– Det første steget på veien til ikke-spredningsavtalens død", advarte Strobe Talbott, en av Clinton-administrasjonens fremste utenrikspolitiske talsmenn om avtalen. I mange ekspertmiljøer fryktet man en dominoeffekt, og at land som Kina og Russland også ville særbehandle sine egne venner.

– Det var riktignok mange land som henviste til avtalen mellom USA og India på tilsynskonferansen for NPT nå i vår, men jeg holder fast ved avtalen

ikke har gjort ubetelig skade på ikke-spredningsavtalen, sier Nupi-forsker Sverre Lodgaard. Han sier det var land fra den alliansefrie gruppen, særlig fra Midtøsten, som klaget på USA-India avtalen på konferansen.

– Motstanden fra Midtøsten er først og fremst basert på en frykt for at Israel skal få en lignende avtale, men noe slikt ligger ikke i kortene, mener Lodgaard.

Framover

På ett punkt kan imidlertid kritikerne av avtalen ha fått rett. Pakistan, Indias gamle erkefiende som også står utenfor NPT, har nylig kjøpt to atomreaktorer fra Kina, på tvers av internasjonalt regelverk. Sverre Lodgaard står fast på at USA-India avtalen i det lange løp var riktig.

– Det var absolutt ingenting som tydet på at India ville gi fra seg sine atomvåpen før de andre atommakter gjør det. India kunne heller ikke bli medlem av NPT, for da måtte hele avtalen blitt skrevet om. Det viktige blir nå å få inderne til å oppføre seg "som om" de var medlemmer av NPT. Her er det viktig å knytte India til artikkel VI, som forplik-

ter atommaktene til nedrustning. Det er ikke India i dag, og følgelig kan de heller ikke stilles til ansvar for sine handlinger på linje med de andre atomvåpenstatene, sier forskeren, som tror India nå i større grad enn før kan engasjeres konstruktivt i ikke-spredningsregimet.

Skuffelse

På grunn av stor motstand mot avtalen fra opposisjonen internt i India, og en venstreside som fryktet at atomavtalen ville knytte India for tett til USA, hang avtalen lenge i en tynn tråd. Bush-administrasjonen sikret flertall for avtalen både i Kongressen og gjennom Nuclear Suppliers Group (NSG), som regulerer internasjonalt sivilt atomsamarbeid. Sterke kommersielle interesser var en viktig drivkraft. Mens atomkraft sto for mindre enn 3 prosent av Indias elektrisitetsforsyning i 2006, skal andelen mer enn firedobles fram mot 2030. I 2050 er målet at en fjerdedel av Indias enorme befolkning skal få sin elektrisitet fra kjernekraften. Nylig vedtok imidlertid det indiske parlamentet en lov om erstatningsansvar ved ulykker ved kjernekraftver-

kene. Vanligvis ligger det økonomiske og juridiske ansvaret hos operatørene av kraftverkene, men den indiske lovteksten går langt i å lempe ansvaret over på leverandørene. Dette er naturligvis svært upopulært blant store firmaer som har sett for seg gullkantede kontrakter i indisk atomindustri. Den amerikanske atomindustrien alene hadde forventet kontrakter i størrelsesordenen 100-150 milliarder dollar.

– Hittil har kontraktene fordelt seg på mange land, men for USA har ordrettilgangen vært skuffende, sier Lodgaard.

– Bush-administrasjonen håpet avtalen skulle være en døråpner for tettere militært, strategisk og økonomisk samkvem mellom de to landene. Amerikanernes forventninger om et allianseforhold til India har vel ikke helt slått til?

– Nei, dette har ikke materialisert seg foreløpig. Avtalen var en stor utenrikspolitisk triumf for President Bush, og det var store forhåpninger til at India skulle operere som en motvekt til Kina. Når atomavtalen endelig kom i havn, forsvant imidlertid mye av amerikanernes innflytelse over India, avslutter Lodgaard.

Kampen mot atomvåpen er viktig og motkreftene sterke

Fagforbundets leder Jan Davidsen roser Nei til atomvåpen for alliansebyggingen i kampen mot atomvåpenene!

Foto: Kari-Sofie Jenssen, Fagforbundet.

Av SVEINTORE ANDERSEN

Fagforbundets Jan Davidsen er en av Nei til atomvåpens sterke støttespillere gjennom mange år. År som har vært preget av både motgang og medgang. En svale gjør ingen sommer og Davidsen maner til fortsatt innsats.

Selv om den atomvåpenpolitiske situasjonen det siste året viser enkelte lyspunkt - er det

klart at kampen mot atomvåpen vil bli lang og motkreftene er sterke.

- Det er viktig å folkeliggjøre motstanden mot atomvåpen. Et så viktig spørsmål kan ikke overlates til en teknisk eller politisk elite. Vi må sørge for å engasjere grunnplanet i organisasjonen - aller helst direkte gjennom Nei til atomvåpen, sier Davidsen.

Arbeidet med å endre Natos strategi når det gjelder bruk av atomvåpen, arbeidet med å utvide verdens atomvåpenfrie soner og arbeidet med å få økt tilslutning til et forbud mot atomvåpen, må Nei til atomvåpen følge opp.

Overfor grunnplanet i de store organisasjonene, ikke minst i forhold til fagbevegelsen, har Nei til atomvåpen opparbeidet seg en legitimitet som er viktig å bygge videre på. Davidsen understreker betydningen av å bygge de brede alliansene som har preget arbeidet mot atomvåpen gjennom mange år. Ikke minst på bakgrunn av Ole Kopreitans måte å arbeide på. Dette har utviklet denne organisasjonen til en bred allianse i seg selv.

- Det er Nei til atomvåpen som folk flest gjennom mange år har forbundet med kampen mot atomvåpen. Den brede alliansebyggingen som har vært NTAs strategi bør videreføres. Det er allerede, og ikke minst innen fagbevegelsen, mange organisasjoner som i atomvåpensammenheng deltar gjennom Nei til atomvåpen, sier Davidsen.

Ved bordenden; Torstein Engelskjøn og Ole Kopreitan. Foto: Christer Pedersen, avisa Tromsø.

Til ny atomkamp

Nei til Atomvåpen har på nytt fått et lokallag i Tromsø.

I går bleid ble komiteerådet etablert ved et møte på det gamle Akvariet.

Til møtet var et knapt 20-talls representanter fra flere forskjellige organisasjoner - kirkelege, politiske og fra fagbevegelsen.

Vil mobilisere

Sekretariatleder Ole Kopreitan var innkaller.

- Vi ønsker å bli til en ny mobilisering for å kunne forby atomvåpen helt og holdere. Det er mange som ønsker å delta i arbeidet, sier han.

Thomas blir den store i en rekke nye og spennende lokallag blir gjennomført, og det skrives om resultatene i pressen.

I Tromsø har vi i tillegg hatt et fungerende komiteeråd på 10-15 år, forleder Kopreitan.

Komiteerådet i Tromsø oppgave vil være å spre informasjon om atomvåpenarbeid til andre mennesker i regionen.

- Det er en lang vei for organisasjonen som støtter arbeidet for et atomvåpenforbud. Vi har i løpet av de siste årene fått støtte fra viele forskjellige personer - både politikere, fagbevegelsefolk og andre, sier Kopreitan.

Torstein Engelskjøn har lang erfaring i arbeidet mot atomvåpen.

- Det er veldig viktig at vi får opparbeidet en bred allianse, sier han.

Inte mæsjonal

Bjørge Kopreitan er den flere ting som taker for at det vil bli en ny oppblomstring av atomvåpenarbeidet.

- Det er bare for atomvåpen blir spekket ut som det som har det i dag. Det er en still fare som flere og flere blir oppmerksomme på, sier han.

Han viser til at det på flere hold i verden nå vokser en motstand mot atomvåpen, og at vedvarende kampen for å stoppe fra mange forskjellige hold.

- Vi har alle erfaring fra å arbeide for den gamle alliansen Henry Kluge som er mest av atomvåpen i dag er veldig viktig for verden, sier Kopreitan.

Hil møtet i går ble for fra Tromsø fra Kristelig Studentlag valgt til leder for det lokale komiteerådet.

Om dette er PEDERSEN
CHRISTER PEDERSEN
AVISA TROMSØ

Gjengitt med tillatelse fra avisa Tromsø. 26. mai 2010.

Nye kontaktutvalg

I løpet av våren og forsommeren har Ole Kopreitan besøkt Rjukan, Kristiansand, Stavanger, Stord, Tromsø, Bergen og Lillehammer og medvirket til opprettelse av kontaktutvalg for Nei til atomvåpen. Kontaktutvalgenes frem-

ste oppgave er å sørge for strategisk distribusjon av NTA-avisa på sine hjemsteder, følge opp underskriftsaksjonen for et forbud mot atomvåpen, samt gjøre NTAs virksomhet synlig i regional og lokalpressa.

Støtte til Nei til Atomvåpen!

Jeg ønsker å bidra med fast årlig beløp Skattefritak for beløp fra kr. 500,- til kr. 12.000,-

Jeg ønsker å betale delbeløp

Navn:

Adresse:

E-postadresse:

Ja takk!
Jeg ønsker å bli medlem

Navn:

Adr.:

E-post:

Kontingenten er kr. 100,-/kr. 75,-for studenter/pensjonister.

NtA, Youngsgt. 4, 0181 Oslo.
Tlf.: 22 05 00 00.
Kontonr.: 90010613107.

UNDERSKRIFTSKAMPANJEN FORTSETTER!

Etter tilsynskonferansen for Ikkespredningsavtalen i New York i mai d.å., har kravet om et forbud mot atomvåpen blitt forsterket. Underskriftskampanjen fortsetter derfor og alle lesere av NTA-avisa oppfordres til å ta et skippertak i sitt nabolag og i vennekretsen.

Underskriftslistene finnes på Ntas hjemmesider.

UNDERSKRIFTSKAMPANJEN 2007-2010 FORBUD MOT ATOMVÅPEN

Vi ber Den norske regjering om å arbeide for å få til forhandlinger om en internasjonal konvensjon som forbyr atomvåpen.

Kampanjen fortsetter for å få den norske regjering til aktivt å påskynde prosessen gjennom internasjonale kanaler.

- Atomvåpen er masseødeleggelsesvåpen som ingen stat må tillates å ha.
- Faren for at atomvåpen kan bli brukt, er hele tida tilstede.
- Det er på tide at atomvåpen blir forbudt, slik det tidligere har skjedd med kjemiske og biologiske våpen.

Nr Navn.

1
2
3

Bostedskommune

Mellom mars 2009 og februar 2010 gjennomgikk det amerikanske forsvarsdepartementet for første gang USAs rakettskjoldprogram i en såkalt «Ballistic Missile Defence Review».¹ NATOs ekspertgruppe nedsatt i anledning nytt strategisk konsept for alliansen foreskriver også rakettskjoldutviklingen i NATO. USAs forsvarsbudsjetter i 2009 og 2010 viser en økende satsing på denne. Dette er av relevans for NATO og Norge. I mangel av politisk debatt om disse viktige utviklings-trekk i rakettskjoldsaken, søker denne artikkelen å belyse noe av det denne utviklingen faktisk har bestått av dette året.

raketten) sammen med nye sensorer utplassert i Europa, skal kontere en såkalt «growing ballistic missile threat» fra Iran. Et hovedpoeng er at disse systemene skal raskt på plass. Det nye i Obamas strategi ovenfor Europa i denne sammenheng dreier seg først og fremst om at de europeiske allierte gjennom dette skjoldet skal beskyttes raskere og mer helhetlig enn tidligere amerikanske rakettskjoldplaner har søkt å få til. Rakettskjoldstriden i NATO i 2008 dreide seg blant annet om hvordan alliansen skulle forholde seg til at områder i Europa ikke ville omfattes av USAs rakettskjold. Dette gjorde det for alvor klart at et rakettskjold som ikke dekker samtlige allierte undergraver «NATO solidariteten», en av de helligste kuer i NATO sammenheng. Nå har imidlertid Romania og Bulgaria takket ja til utplassering av nye amerikanske rakettskjoldkapasiteter på sin jord, og Tsjekkia og Polen synes å følge

rakettskjoldet skaper unødvendige konflikter med andre stormakter, at det innebærer et vanvittig økonomisk sløseri, at dette skaper farlige rustningskappløp i forhold til både Russland og Kina, og at rakettskjoldet rett og slett ikke med kan medregnes å fungere som planlagt. Mange kloke hoder bemerket i forbindelse med det siste at «om man bare kaster nok penger etter dette rakettskjoldet, så blir det nok noe av det til slutt». Selv om rakettskjoldet fortsatt ikke har bevist seg rent teknisk ennå, kaster Pentagon mer penger på prosjektet nå enn noen gang tidligere.

Den 30. juli hadde Associated Press en sak om at USA ønsker et rakettskjoldsender etablert i Tsjekkia.⁴ Her heter det seg at den tsjekkiske regjeringen har forhandlet en plan med USA om et varselsender for innkommende raketter mot NATOs territorium. Senteret omtales av statsministeren som en del av USAs rakettskjoldarkitektur, og

sert i landet på rotasjonsbasis i to år. Få timer etter at raketten var på plass meldte president Medvedev at han var i ferd med å utplassere kortdistans Iskandar raketter i Kalingrad. Dette er nøyaktig det samme mottrekket Putin benyttet i 2007/ 2008, da Bush utplasserte sine ti avskjæringsraketter i Polen. Aktørene er skiftet ut, men spillet forblir det samme. Riktignok er Patriotrakettene primært beregnet på å avskjære fly heller enn raketter, men det innrømmes selv fra amerikansk side at denne utplasseringen er «et element av» USAs rakettskjoldutvikling.⁵

En avsluttende oppfordring

Første uken i oktober er det nok en gang «Keep space for peace week». Dette er den uken i året hvor Global Network Against Weapons & Nuclear Power in Space avholder diverse arrangement rundt om i verden for å sette søkelys på den pågående militariseringen av

«Rakettskjoldsaken ruller videre»

Av ALEXANDER HARANG

USA har jobbet med planlegging og utvikling av et rakettskjold mot langdistanseraketter siden 1983. Pentagon har hittil brukt mer enn 120 mrd dollar på prosjektet, og årlig bevilges mer enn 10 mrd nye dollar på denne opprustningen. Dette er Pentagons største forsknings og utviklingsprogram. NATO utvikler også et rakettskjold, men dette er til nå ikke blitt beregnet på langt-rekkende² raketter. Det rakettskjoldet NATO er i ferd med å utvikle refereres derfor til som taktisk og regionalt. En sammenslåing av disse systemene vil også innebære en sammenslåing av NATOs kontroll og kommandostruktur for rakettskjoldet, (ACC), og USAs tilsvarende (C2BMC). Hvordan en slik sammenkobling skal gjøres utredes i skrivende stund i NATO. Det uttalte målet for neste NATO toppmøte, som vil avholdes i Lisboa 19. til 21. november, er å sammenstille («to side track») NATOs multilags rakettskjold (forkortet ALTBMD) med Obamas nye rakettskjoldstrategi fra september 2010; «phased adaptive missile defence».³

Grunntanken i den nye amerikanske rakettskjoldstrategien er at nye oppgraderte avskjæringsraketter (videreutvikling av SM-3

etter i samme leie. Samlet gjør dette at utfordringene med å kunne dekke hele alliansen med et nytt sammenslått rakettskjold synes å kunne overkommes. Dette skjer fordi Obamas nye rakettskjoldstrategi tar denne problemstillingen ved hornene.

Gamle konflikter om igjen

Da kampen mot rakettskjoldet nådde sitt politiske høydepunkt i Norge, i april 2008, arrangerte NTA med flere demonstrasjon forran Stortinget. Konteksten var NATOs toppmøte i Bucuresti, hvor alliansen nok en gang stadfestet at den søker å sammenkoble alliansens taktiske og regionale rakettskjold. Splid i den norske regjeringen, først og fremst mellom rakettskjoldmotstandere i SV og NATO lojalister Ap, ga saken massiv oppmerksomhet. Kommentatorenes våte drøm om regjeringsskifte ble imidlertid ikke virkelighet, da regjeringen la seg på en halvveis løsning hvor man markerte uenighet innad i NATO, da uten å gjøre dette på en måte som ville sette Norge i et for dårlig lys ovenfor våre nære allierte. Argumentene mot rakettskjoldet på denne tiden var i første rekke at

det forklares at senterets formål er å samle og analysere informasjon fra satellitsensorer i denne sammenheng. Likheten til den omstridte European Midcourse Radar (EMR) sin strategiske rolle i rakettskjoldutviklingen, radaren som altså var planlagt etablert i samme land inntil i fjor, er dermed slående. En av de store forskjellene i politisk prosess denne gangen er imidlertid at statsminister Necas fremholder at den nye utviklingen ikke vil kreve en parlamentarisk godkjent avtale mellom Tsjekkia og USA, slik tilfelle var i 2008. Dermed kan heller ikke parlamentet benyttes som bremsekloss for prosjektet, slik som sist. USAs foreløpige planer er å investere 2 mill dollar i 2011 og 2012 i dette senteret, som på sikt planlegges å bli del av NATOs felles rakettskjold. Dette kan imidlertid toppmøtet i Lisboa endre på.

Når man ser på utviklingen i Polen dette året, kan man på tilsvarende måte erfare kalde gufs fra nær fortid. Den 23. mai landet et amerikanske arbeidslag i Polen for å utplassere Patriot raketter i Morag, ca 70 km fra den Russiske grensen. Amerikanerne trener nå polakkene i å betjene avskjæringsrakettene, som etter planen skal være utplas-

serensrommet. Rakettskjoldutviklingen er en viktig del av dette bildet. Også i Oslo vil det avholdes et seminar under tittelen «keep space for peace» på Litteraturhuset kl 18.00, den 27. september. Her vil det vises en film (Pax Americana) med påfølgende paneldebatt hvor Professor Pavel Podig, Sverre Lodgaard, Morten B. Mærlie og Jacob Børresen deltar. La oss håpe på godt oppmøte under dette arrangementet, og at slike anledninger kan bidra til også å styrke norsk debatt om dagens rakettskjoldutvikling.

¹ Denne BMD review fra februar 2010 finner du på: http://www.defense.gov/bmdr/docs/BMDR%20as%20of%2026JAN10%200630_for%20web.pdf

² Langtrekkende raketter er de som har en rekkevidde på mer enn 5.500 km. Kalles også interkontinentale raketter, forkortet ICBM på engelsk.

³ Det hvite hus, 17. september 2010: «Fact sheet on U.S. Missile Defense Policy A "Phased, Adaptive Approach" for Missile Defense in Europe», tilgjengelig på: http://www.whitehouse.gov/the_press_office/FACT-SHEET-US-Missile-Defense-Policy-A-Phased-Adaptive-Approach-for-Missile-Defense-in-Europe/

⁴ Karel Janicek: «US wants missile defense center in Czech Republic», Associated Press, 30.07 2010

⁵ Ilya Arkhipov: «Russia Baffled by U.S. Deployment of Patriot Missiles in Poland» Bloomberg Business Week, 26. mai 2010. Tilgjengelig på: <http://www.businessweek.com/news/2010-05-26/russia-baffled-by-u-s-deployment-of-patriot-missiles-in-poland.html>